

ЦИВІЛЬНЕ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

УДК 347.415

**ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ СИНГУЛЯРНОГО
ТА ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВОНАСТУПНИЦТВА**

Пушай В. І.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна,
суддя Харківського апеляційного
господарського суду

Анотація: У статті аналізуються основні поняття відступлення права вимоги, види заміни осіб у договірних зобов'язаннях, проблеми застосування норми, що стосуються цієї у судовій практиці та заміни сторони у судовому процесі внаслідок заміни кредитора та боржника.

Ключові слова: цесія, відступлення права вимоги, заміна сторони у судовому процесі.

Аннотация: В статье анализируются основные понятия уступки права требования, виды замены лиц в договорных обязательствах, проблемы применения нормы, касающиеся цессии в судебной практике и замены стороны в судебном процессе вследствие замены кредитора и должника.

Ключевые слова: цессия, уступка права требования, замена стороны в судебном процессе.

Annotation: This paper analyzes the basic concepts of assignment, the types of persons replacing contractual obligations, problems applying the rules relating to assignment in forensic practice and changing sides in the trial due to replacement of the creditor and the debtor.

Key words: assignment, assignment, change parties in the proceeding.

У сучасних умовах істотного прискорення динаміки майнового обороту, пожвавлення обігу майнових прав у договірній практиці сторони зобов'язальних правовідносин дедалі частіше використовують такий механізм заміни сторони у зобов'язанні, як відступлення права вимоги, вважаючи його ефективним інструментом забезпечення циркуляції зобов'язальних прав.

Метою даної статті є дослідження основних теоретико-прикладних проблем, що виникають у зв'язку із застосуванням цивільно-правових норм про відступлення права вимоги та окремих прикладних проблем, що виникають у зв'язку із застосуванням господарсько-процесуальних норм, щодо заміни сторони процесу внаслідок сингулярного (договірного) правонаступництва.

Необхідно сказати, що в юридичній літературі сучасного періоду питанням відступлення права вимоги приділялася увага багатьох науковців. Слід назвати дослідження І.В. Спасибо-Фатеевої, О.О. Кота, Н.С. Кузнецової, російських науковців В.А. Белова, Л.О. Новосолової, В.В. Почуйкіна, А.С. Яковлева та ін. Однак певний «пласт» проблем залишився поза увагою проведених наукових досліджень, що негативно впливає на правозастосовчу та договірну практику. Перш за все потребує дослідження питання про специфіку застосування механізму відступлення права вимоги у розрізі окремих видів зобов'язань.

Заміна осіб у цивільно-правових зобов'язаннях, будучи однією з наслідків сингулярного чи універсального правонаступництва, залежно від

сторони, на боці якої вона здійснюється, буває двох видів:

- 1) заміна активної сторони зобов'язання – кредитора;
- 2) заміна пасивної сторони зобов'язання – боржника.

Заміна кредитора передбачає передачу права вимоги шляхом його відступлення за допомогою певних юридичних механізмів. Аналізуючи ці механізми, дослідники вказують на існування системи передачі прав, яка має вирішальне значення для розвитку ринкових відносин. Італійський цивіліст Уго Маттеї під системою передачі прав розуміє сукупність досить складних, соціально значущих механізмів, зокрема правочинів, причому складові цієї системи можуть істотно відрізнитися залежно від природи майна, що є предметом правочинів [1, с. 148]. Автор робить наголос на передачі права власності як елемента системи передачі прав, однак і зобов'язальне право вимоги повинно посісти в ній гідне місце. Формування чіткої та ефективної системи передачі майнових прав (в тому числі права вимоги) є одним із найважливіших аспектів цивільно-правового регулювання. Перешкодою на шляху формування системи передачі прав слід визнати суперечливе, неповне та, як виявляється, недосконале законодавче регулювання. Так, згідно з ч. 2 ст. 190 Цивільного кодексу України (далі – ЦК), в редакції Закону України від 15 грудня 2005 р. № 3201-IV, майнові права визnano речовими правами, у той же час нічого не говориться про зобов'язальні права, які також є майновими і також можуть виступати об'єктами цивільних прав (ст. 177 ЦК). Система передачі прав містить дві підсистеми – передачі речових та зобов'язальних прав.

У національному законодавстві техніко-юридичним та методологічним підґрунтям останньої є конструкція ст. 512 ЦК, яка містить такі основні випадки заміни кредитора у зобов'язанні:

- 1) відступлення права вимоги, тобто передавання прав кредитора на підставі правочину;
- 2) правонаступництво;
- 3) виконання обов'язку боржника поручителем або заставодавцем (майновим поручителем);
- 4) виконання обов'язку боржника третьою особою¹.

Наведений перелік сформульовано законодавцем у невичерпний спосіб, заміна активної сторони може відбуватись також з інших підстав, передбачених договором, законом² або рішенням суду³. Втім уміщення переліку до ст. 512 ЦК має істотне наукове і прикладне значення⁴. Російські науковці з приводу відсутності аналогічної норми у ЦК РФ зазначали, що ця прогалина істотно ускладнює дослідження відповідних проблем, її доводиться усувати, досліджуючи всю сукупність норм, причому не тільки матеріального, але й процесуального права [2]. Крім того, існування законодавчо закріплених підстав заміни кредитора є істотним кроком до побудови розвинутої та ефективної системи передачі прав. У такий спосіб підкреслюється системоутворюючий підхід законодавця до цієї проблеми, що слід оцінити позитивно.

Однак легальна конструкція підстав заміни кредитора має окремі недоліки. Зокрема, відсутній єдиний критерій, за яким певні обставини, перелічені у ст. 512 ЦК, відносяться до способів чи підстав заміни активної сторони у зобов'язанні. Чоча ст. 512 ЦК передбачає можливість заміни кредитора не тільки на підставі правочину, що передбачає відступлення права вимоги, а й внаслідок інших юридичних фактів.

Способи заміни кредитора у зобов'язанні, що використовуються у ст. 512 ЦК, можуть бути класифіковані за різними критеріями.

За ступенем участі первісного кредитора вони поділяються на умовні та безумовні. Причому перша група підстав не виключає участі первісного кредитора у зобов'язальному правовідношенні, тоді як друга – повне його вибуття з цього правовідношення. До умовних підстав слід віднести виконання обов'язку боржника майновим поручителем, заставодавцем чи третьою особою, часткове відступлення права вимоги за правочиною, а до безумовних – правонаступництво.

За спрямованістю волі осіб підстави заміни кредитора можуть бути поділені на такі, що передбачають реалізацію права шляхом його передачі іншій особі, та ті, що спрямовані на виконання обов'язку або досягнення іншої мети. До першої групи належить відступлення права вимоги та правонаступництво, до другої – виконання обов'язку боржника майновим поручителем, заставодавцем чи третьою особою.

За ступенем самостійності способи розподіляються на самостійні й несамостійні. Підстави першої групи є самостійними юридичними механізмами, в той час як ті, що відносяться до другої, – складовими інших правових конструкцій. До першої групи відноситься відступлення права

вимоги за правочиною, суброгація, до другої – виконання обов'язку боржника поручителем, заставодавцем (майновим поручителем).

У правовій нормі, що аналізується, об'єднані різні за своєю природою поняття. Так, якщо відступлення права вимоги є правочиною, то правонаступництво правочиною вважати не можна. правонаступництво слід розглядати як певний юридичний механізм похідного правонабуття, за яким до правонаступника переходять суб'єктивні права та обов'язки попередника. Контекстуальний аналіз ст. 512 ЦК свідчить, що як самостійна підстава заміни кредитора у зобов'язанні розглядається саме універсальне правонаступництво⁵ [3]. Найбільш поширеними випадками універсального правонаступництва, що спричиняють заміну осіб у зобов'язанні, слід вважати припинення юридичної особи з правонаступництвом внаслідок злиття, приєднання, поділу чи перетворення (ст.ст. 104–107 ЦК) або спадкове правонаступництво (ст. 1216 ЦК). правонаступництво відрізняється від інших способів заміни осіб у зобов'язаннях перш за все тим, що права і обов'язки переходять в сукупності, як єдине ціле і, як писав з цього приводу Д. І. Мейер, у складі всіх юридичних відносин право попередника [4]. Крім того, правонаступництво безпосередньо не спрямоване на заміну кредитора у зобов'язанні, воно лише має наслідком таку заміну, чого не можна сказати про інші випадки, зокрема, про цесію.

Серед випадків заміни кредитора у ст. 512 ЦК міститься виконання обов'язку боржника поручителем або заставодавцем (майновим поручителем). Ця норма кореспондується з нормами спеціального законодавства, зокрема, ст. 11 Закону України «Про іпотеку».

Заміна кредитора може здійснюватись також у випадку виконання обов'язку боржника третьою особою. Набуття всіх прав, що належали кредитору по зобов'язанню внаслідок виконання третьою особою обов'язків боржника щодо цього кредитора, отримало назву суброгації. Відповідно до ст. 528 ЦК зобов'язання може бути виконане третьою особою, при цьому кредитор зобов'язаний прийняти виконання, запропоноване за боржника цією особою. Причому таке виконання не припиняє зобов'язання, але спричиняє заміну кредитора [5]. Суброгація має самостійний характер, її слід відмежовувати від суміжних правових категорій, зокрема від регресу та цесії. У результаті цесії з'являється новий кредитор, який має право вимагати від боржника сплатити неотриманий борг. Унаслідок суброгації первісний кредитор повністю отримав належне від суброганта й ніяких вимог до боржника в нього бути не може [6]. Суброгантом може бути лише особа, яка виконала зобов'язання перед кредитором, в той час як при цесії цього від неї не вимагається. Головна відмінність суброгації від регресу полягає в тому, що при суброгації переходить зобов'язальне право, що вже існує, а регрес породжує нове право. При регресі змінюється не лише сторона раніше існуючого зобов'язання, але й саме зобов'язання.

На нашу думку, провідне значення серед підстав заміни кредитора, перелічених у ст. 512 ЦК, посідає відступлення права вимоги, тобто передача зобов'язального права за правочиною. Піддаючи цей

спосіб більш ретельному аналізу, зауважимо, що з часу набрання чинності новим ЦК України істотно оновлено й уніфіковано термінологічний апарат цивільного права. Деякі поняття, що стосуються заміни осіб у зобов'язаннях на підставі правочину, мають фонетичну схожість, зокрема «відступлення», «відступка» тощо. Незважаючи на це, а також на те, що цивільні кодекси різних часів, інші законодавчі акти, судові рішення з конкретних справ, наукові джерела вживають (крім зазначених), терміни «уступка вимоги» (ЦК УРСР 1963 р.), «уступка прав», «поступка прав» (боргу), «поступка права вимоги» [7], «відступка прав», «відступлення прав», «цесія», «цесія прав», «сінгулярна сукцесія», вважаємо ці терміни тотожними. Застосовуючи їх мовою оригінала або з урахуванням зручності чи доречності наведеного. Беручи до уваги термінологію ЦК України, застосовану у спеціальних нормах, доцільним визнаємо застосування єдиного терміна – відступлення права вимоги. Звичайно, це не позбавляє можливості вживати в наукових працях, юридичних документах, нормативно-правових актах і синоніми цього поняття, об'єднуючи їх єдиним словом. Крім того, законодавець сам допустив вживання синонімічних термінів, коли, формулюючи редакцію п. 1. ч. 1. ст. 512 ЦК, зазначив: «передання кредитором прав за правочином», а далі в дужках: «відступлення права вимоги». Тобто за змістом цієї норми, «передання прав» та «відступлення права вимоги» слід розглядати як рівнозначні поняття.

Питання про правову природу цесії досить детально аналізувалося в юридичній літературі. Зокрема, О.О. Кот у своїй роботі навів майже всі позиції вчених дореволюційного, радянського та сучасного періодів. Більш ретельному аналізу питання заміни осіб у зобов'язаннях на підставі правочину піддалося у наукових дослідженнях автора [8]. Цей же підхід покладено в основу норм, що регулюють відступлення права вимоги за новим ЦК України. Зважаючи на наведену позицію, яка найбільш адекватно відтворює сутність цесії як інституту цивільного права сформулюємо визначення правочину, в який втілюється цесія, та проаналізуємо його основні ознаки.

Відступлення права вимоги – це цивільно-правовий правочин, який укладається між первісним та новим кредитором і передбачає перехід до останнього зобов'язальних прав вимоги. Функціонально цесія забезпечує юридичну можливість заміни учасників зобов'язального правовідношення при дотриманні незмінності його предмета та змісту.

Правочин, в якому знаходить своє втілення відступлення зобов'язального права вимоги, має відповідати всім ознакам правочину. Його юридична характеристика – двосторонній, консенсуальний, він може бути як відплатним, так і безвідплатним. Крім того, цесії притаманні і специфічні риси – абстрактний та розпорядчий характер.

Цесія розглядається як двосторонній правочин⁶, тому що для здійснення відступлення права вимоги необхідним і достатнім є волевиявлення двох осіб – цедента та цесіонарія, тобто первісного кредитора і нового, як набувача права вимоги. Заміна кредитора у зобов'язанні здійснюється без згоди боржника. При

цьому, у випадках, передбачених договором чи законом, як виключення із загального правила, встановленого ч. 1 ст. 516 ЦК, відступлення права вимоги вчиняється зі згоди боржника. Однак це не перетворює цесію з двостороннього на багатосторонній правочин. Отже, оскільки неправомірно ототожнювати односторонні правочини та односторонні договори, існування конструкції цесії як одностороннього правочину неможливе.

Правочин із відступлення права вимоги є консенсуальним, оскільки вважається укладеним із моменту досягнення сторонами згоди з приводу всіх його істотних умов, зокрема, щодо предмета цесії. Саме необхідність узгодження сторонами усіх істотних умов цесії, дотримання встановленої законом процедури відступлення права, в тому числі обов'язковості передачі новому кредиторі документів, що посвідчують право вимоги, необхідної інформації, створює консенсуальний характер уступки права вимоги, що прямо впливає зі змісту ст. 517 ЦК.

При цьому, сам по собі факт передачі документів, як конклюдентна дія, без належного оформлення договору цесії не може свідчити про його укладання цедентом та цесіонарієм і не тягне за собою заміну особи у зобов'язанні та перехід к останньому права вимоги [9].

Залежно від наявності зустрічного задоволення відступлення права вимоги за договором може бути як відплатним, так і безвідплатним.

Презумпція відплатності будь-якого договору, встановлена ч. 5 ст. 626 ЦК, за якою договір вважається відплатним, якщо інше не передбачено ним самим, законом або не впливає з суті зобов'язання, поширюється і на випадки відступлення права вимоги.

У випадку відплатної передачі зобов'язальних прав вимоги цесія набуває вигляду договору купівлі-продажу права вимоги.

Як передбачається ч. 3 ст. 656 ЦК, до такого договору застосовуються положення про відступлення права вимоги, якщо інше не встановлено договором або законом.

Однією з проблем, що виникають в судовій практиці, можна назвати наслідки виконання боржником свого обов'язку первісному кредиторі, яке закон відносить до належного виконання у випадку, коли боржник не був письмово повідомлений про заміну кредитора у зобов'язанні. Зважаючи на те, що новий кредитор несе ризик настання несприятливих для нього наслідків (ч. 2 ст. 516 ЦК), він може бути позбавлений можливості реалізувати своє право вимоги, залишаючись одночасно стороною (новим кредитором) у зобов'язанні, що припинилося внаслідок його належного виконання, та боржником у новому зобов'язанні з купівлі-продажу цього права у первісного кредитора.

У випадках, коли право вимоги може передаватися в обмін на грошову суму або на інший еквівалент у вигляді речі, майна чи іншого майнового права, в тому числі права вимоги, обіг зобов'язальних вимог здійснюється за допомогою конструкції міни [10]. Ст. 716 ЦК з питань регулювання міни відсилає до правил про купівлю-продаж, якщо вони не

суперечать суті зобов'язання. Ця норма стосується і ч. 3 ст. 656 ЦК, яка відносить до предмета купівлі-продажу право вимоги. Тобто міна прав є цілком припустимою не тільки з позиції загальних норм ЦК про зобов'язання, а й виходячи із законодавчих правил щодо окремих видів договорів.

Принагідно зазначимо, що випадки відплатної передачі права вимоги не вичерпуються конструкціями купівлі-продажу та міни. Підставою такої передачі можуть слугувати інші договори, зокрема, комісії, управління майном (ст.ст. 1030, 1044 ЦК), факторинг (ст. 1078 ЦК), договір про спільну діяльність, інший договір (ст.ст. 6, 627 ЦК). Цивільне законодавство не виключає можливості відступлення права вимоги на підставі змішаного договору, який містить елементи різних договорів (ст. 628 ЦК).

Що стосується безвідплатної цесії, то в цьому випадку до відносин із передачі зобов'язального права вимоги має застосовуватися інститут дарування. Саме з цього виходив законодавець, закріплюючи в ст. 718 ЦК правило, за яким предметом договору дарування можуть бути не тільки рухомі та нерухомі речі, а й майнові права.

Проте, безумовне і категоричне поширення на всі випадки безвідплатного відступлення права вимоги норм інституту дарування породжує певні питання. Наприклад, легальне визначення договору дарування, закріплене у ч. 1 ст. 717 ЦК, однозначно передбачає передачу дарунка у власність обдарованого, чого не може бути при даруванні права вимоги, тому що передача останнього породжує виникнення в обдарованого зобов'язальних, а не речових прав.

Як здається, спеціальна норма ст. 717 ЦК щодо дарування в даному випадку «нейтралізується» загальним правилом про відступлення права вимоги, оскільки застосування спеціального правила суперечило б суті досліджуваного правового явища.

Наступною проблемою, на наш погляд, є застосування до випадків безвідплатної передачі права вимоги обмежень та заборон, встановлених законодавством для дарування. Так, згідно з ч. 3 ст. 720 ЦК підприємницькі товариства можуть укладати договір дарування між собою, якщо право здійснювати дарування прямо встановлене установчим документом дарувальника. Відповідно ж до ч. 5 ст. 75 ГК та змін, внесених Законами України від 16 червня 2005 р. № 2668-IV та від 09 січня 2007 р. № 549-V, державні комерційні підприємства взагалі не мають права «безоплатно» передавати належне їм майно іншим особам, крім випадків, передбачених законом. Тобто досить чітко проглядається тенденція законодавчого обмеження укладати договори дарування для окремих видів юридичних осіб.

Як вже зазначалося, судові спори, пов'язані із заміною осіб у зобов'язанні породжують цілу низку питань у правозастосовчій практиці. У тому числі це стосується норм процесуального права. Так, до цього часу залишається різною судова практика у питаннях, що стосуються заміни судом сторони процесу (позивача, відповідача) або – виконавчого провадження (стягувача, боржника) у зв'язку з заміною кредитора чи боржника у спірному правовідношенні (зобов'язанні).

Як відомо, сторона (кредитор) звертається до суду

з метою захисту свого порушеного права і спонукання боржника до виконання зобов'язання шляхом примусу. Прийняття з цього приводу рішення суду не припиняє зобов'язання і не відноситься до підстав припинення зобов'язання, передбачених нормами матеріального права, (гл. 50 ЦК України). А отже, до закінчення усіх стадій судового процесу особу кредитора чи боржника у спірному зобов'язанні, що є сторонами судового спору (процесу), може бути замінено з урахуванням приписів закону, зокрема, на підставі договорів про відступлення права вимоги або, відповідно, переведення боргу. Внаслідок цього новий кредитор чи, відповідно, боржник стають правонаступниками первісних кредитора чи боржника.

Унаслідок внесення відповідних змін до господарського процесуального кодексу України, (в редакції Закону № 3329-VI від 12.05.2011 року), ст. 25 ГПК України передбачено, що, зокрема, у разі заміни кредитора чи боржника в зобов'язанні, а також в інших випадках заміни особи у відносинах, щодо яких виник спір, господарський суд залучає до участі у справі правонаступника відповідної сторони або третьої особи на будь-якій стадії судового процесу.

Усі дії, вчинені в судовому процесі до вступу у справу правонаступника, обов'язкові для нього так само, як вони були обов'язкові для особи, яку правонаступник замінив. Про заміну або про відмову заміни сторони чи третьої особи її правонаступником господарський суд виносить ухвалу. При цьому, в зазначеній статті відсутня вказівка на те, що ця ухвала підлягає оскарженню окремо від рішення суду.

Зважаючи на це, при оскарженні відповідної ухвали суду першої інстанції в апеляційному порядку в окремих випадках виникають питання щодо наявності у апеляційного господарського суду підстав прийняття та розгляду апеляційної скарги на таку ухвалу, що не підлягає оскарженню окремо від рішення суду

Як відомо, відповідно до ст. 106 ГПК України окремо від рішення місцевого господарського суду можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали місцевого господарського суду, що визначено наведеним переліком, до якого такий вид ухвал не увійшов.

У разі подання апеляційної скарги на ухвалу, що не підлягає оскарженню окремо від рішення суду, місцевий господарський суд повертає її заявнику, про що постановляє ухвалу, яка не підлягає оскарженню.

Як свідчить судова практика, непоодинокі випадки, коли з означених підстав місцевий господарський суд повертає апеляційну скаргу на ухвалу про заміну або про відмову заміни сторони чи третьої особи її правонаступником заявнику, або, коли, з тих самих підстав, апеляційний господарський суд відмовляє у прийнятті апеляційної скарги на таку ухвалу.

Як свідчить практика розгляду відповідних касаційних скарг у Вищому господарському суді України, на такі ухвали, вони скасовуються. І апеляційні скарги повертаються до відповідного суду для розгляду в установленому порядку.

Підставою скасування ухвал апеляційного господарського суду про відмову у прийнятті апеляційної скарги на ухвалу господарського суду про заміну або про відмову заміни сторони судового процесу її правонаступником є те, що заміна сторони у зобов'язанні (правонаступництво), на будь-якій стадії судового процесу, тобто під час розгляду спору у суді або на стадії виконавчого провадження є зміною судового рішення, передбаченого чинним законодавством, що оформлюється ухвалою (ст. 25 ГПК України). Оскарження такої ухвали слід розуміти, як оскарження судового рішення [11].

Ототожнюючи поняття, що стосуються правонаступництва внаслідок заміни особи у договірному зобов'язанні на підставі цесії чи переведення боргу та заміни сторони у судовому процесі можливо зробити висновок, що рішення суду та невід'ємна від нього ухвала про заміну сторони її правонаступником, що винесена у зв'язку із заміною кредитора чи боржника у зобов'язанні, які регулюються нормами процесуального права співвідносяться, як **договір**, на підставі якого виникло зобов'язання та **правочин** з відступлення права вимоги чи переведення боргу, внаслідок якого було замінено кредитора чи боржника у зазначеному зобов'язанні, які регулюються нормами матеріального права.

Таким чином, як ухвала про заміну сторони є невід'ємною від рішення, так і правочин про заміну особи у зобов'язанні є невід'ємним від цього зобов'язання.

ПРИМІТКИ

1. Наведені підстави заміни кредитора аналізуються нами в іншій послідовності, ніж перелічені у ст. 512 ЦК.
2. Наприклад, у разі припинення з правонаступництвом юридичної особи – комісіонера до правонаступників переходять права і обов'язки комісіонера, якщо протягом строку, встановленого для заявлення кредитором своїх вимог, комітент не повідомить про відмову від договору (ст. 1027 ЦК).
3. Перехід права вимоги за рішенням суду можливий у тому разі, коли це обумовлено законом. Так, відповідно до ч. 4 ст. 362 ЦК у випадку продажу частки у спільній власності з порушенням переважного права купівлі, суд за позовом співвласника може перевести на нього права та обов'язки покупця. Подібні правила містяться у ст. 411 ЦК щодо прав власника земельної ділянки, ст. 822 ЦК щодо прав наймача житла.
4. Існування конструкції ст. 512 ЦК виключає конкуренцію різних способів заміни кредитора у зобов'язанні. Так, передача за заповітом права вимоги тягне за собою заміну первісного кредитора спадкоємцем в порядку правонаступництва (п. 2 ч. 1 ст. 512 ЦК), її не

можна розглядати як відступлення права вимоги за правочинном у розумінні п. 1 ч. 1 ст. 512 ЦК.

5. Слід зазначити, що як самостійна підстава заміни кредитора розглядається не тільки універсальне правонаступництво, а й інші випадки правонаступництва, на які поширюються наслідки універсального. Це, зокрема, стосується випадків виділу та поділу юридичної особи. Створена внаслідок виділу чи поділу юридична особа є правонаступником осіб, на базі яких вона створена, причому це правонаступництво не є універсальним, оскільки стосується лише частини майна, прав і обов'язків попередника. Однак, враховуючи вимоги ст. 109 ЦК та субсидіарне застосування ст. 107, таке правонаступництво може бути підставою для заміни кредитора у зобов'язанні згідно з п. 2 ч. 1 ст. 512 ЦК. Однак категорично стверджувати про наявність при виділі юридичної особи універсального правонаступництва неправомірно.

6. Як зазначено у ст. 202 ЦК, правочини можуть бути односторонніми та двосторонніми, останні є договорами. Тобто незалежно від того, який договірний тип оберуть сторони для здійснення механізму відступлення права вимоги (купівля-продаж, міна, дарування, факторинг тощо), до нього мають бути застосовані загальні положення про зобов'язання та договори.

ЛІТЕРАТУРА

1. Маттеи У., Основные положения права собственности / У. Маттеи, Е. А. Суханов. – М.: Юристъ, 1999. – С. 148.
2. Шестаков В. А. Цессия в российском гражданском праве: дис. ... канд. юрид. наук / В. А. Шестаков. – Волгоград, 2003. – С. 75.
3. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: В 4 т. / А. Г. Ярема, В. Я. Карабань, В. В. Кривенко, В. Г. Ротань. – К.: А. С. К.; Севастополь: Ін-т юрид. дослідж., 2004. – Т. 2. – С. 142, 380.
4. Мейер Д. И. Русское гражданское право / Д. И. Мейер. – М.: Статут, 1997. – Ч. 2. – С. 238.
5. Цивільний кодекс України: наук.-практ. комент. / За ред. розробників проекту Цивільного кодексу України. – К.: Істина, 2004. – С. 381.
6. Красько И. Е. О суброгации // Предпринимательство, хозяйство и право. – 1999. – № 7. – С. 28–29.
7. Цивільне право України: курс лекцій: У 6 т. / Р. Б. Шишка, Л. В. Красицька, В. В. Сергієнко, та ін.; за ред. Р. Б. Шишки. – Х.: Еспада, 2005. – Т. 5. Кн. 1: Загальні положення зобов'язального права. – С. 70–71.
8. Пушай В. І. Уступка права вимоги і переведення боргу (за матеріалами судової практики): монографія / В. І. Пушай. – Харків: Екограф, 2010. – 180 с.
9. Постанова Харківського апеляційного господарського суду від 11.03.2013 р. у справі № 18/1389/12.
10. Новоселова Л. А. Сделки уступки права требования в коммерческой практике. Факторинг / Л. А. Новоселова. – М.: Статут, 2003. – С. 36.
11. Постанова Вищого господарського суду України від 20.09.2012 року у справі № 11/43.